

Cijfer de leerling niet weg!

Drie docenten Nederlands over hun ervaringen met formatief evalueren in hun lessen

Meer formatief, minder summatief... Evalueren *tijdens* het leren, zodat leerlingen inzicht hebben in waar ze staan, waar ze moeten komen en hoe ze dat bereiken... Effectieve vragen stellen, observeren, feedback geven, klassengesprekken, self- en peer-assessment en reflectie, allemaal effectieve vormen van formatieve evaluatie (Sluijsmans e.a., 2013). Maar hoe pak je het concreet aan in je lessen? In een pilot *Formatief evalueren inbedden in de lespraktijk* begeleidt SLO, expertisecentrum leerplanontwikkeling, docenten Nederlands, Engels en wiskunde van zeven scholen bij het inbedden van formatief evalueren in de dagelijkse lespraktijk. Drie docenten Nederlands blikken terug en kijken vooruit: wat doe ik anders, wat is de meerwaarde van meer formatief evalueren, wat zijn de uitdagingen en hoe nu verder?

TEKST GERDINEKE VAN SILFHOUT

Het schrijfportfolio afgestoft op CS de Hoven

'Al jaren heeft elke leerling een schrijfportfolio bij Nederlands, maar eigenlijk doen we er weinig mee. Met collega's Engels en wiskunde meldden we ons daarom aan bij het SLO om mee te doen aan de pilot *Formatief evalueren inbedden in de lespraktijk*, ook omdat we bij onze leerlingen het gebrek aan leerwinst bij schrijfopdrachten zo herkendden.

Het was even wennen, zowel voor mij als docent als voor de leerlingen. Leerlingen worden in grote mate gestimuleerd om zelf na te denken over succescriteria en verbeterpunten en om hun klasgenoten feedback te geven. Voorheen deed ik dat allemaal zelf. Gelukkig is Nederlands niet het enige vak waarbij leerlingen op deze manier aan het leren zijn, ook bij Engels en wiskunde passen de docenten deze werkwijze toe. Een

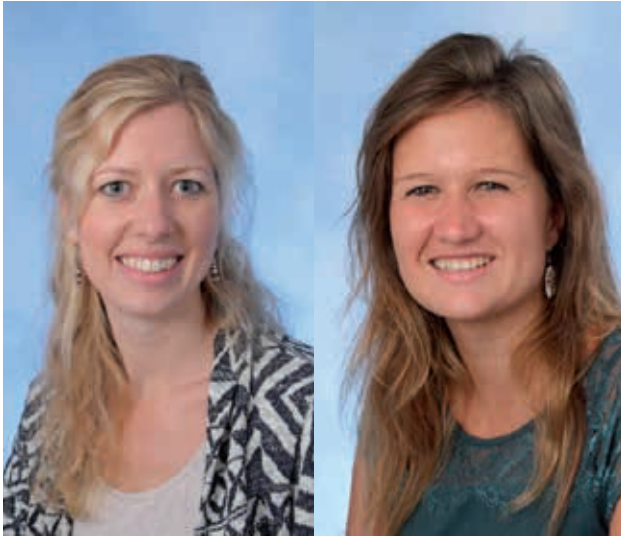
gezamenlijke aanpak helpt. Daarnaast is het belangrijk dat je de tijd en ruimte krijgt om samen de strategieën en materialen uit te werken.'

Formatief evalueren: een voorbeeld

'Een voorbeeld is klas 2vmbotl die een zakelijke brief gaat schrijven aan de organisatie van de beroepskeuzemarkt On Stage. Daarin beschrijven ze welk beroep er sowieso op de beurs gepromoot moet worden en waarom. In de eerste les krijgen de leerlingen per duo een in stukken geknipte zakelijke brief die ze in de juiste volgorde moeten leggen. Het doel is om de conventies van de zakelijke brief te leren en te gebruiken. De leerlingen raken zo bekend met de criteria van een zakelijke brief. Vervolgens bedenken de leerlingen individueel welk beroep ze willen zien met daarbij één argument. Ze bespreken de argumenten in groepjes en vullen hun lijstje aan met nog twee argumenten. De leerlingen noteren hun beste argument op een post-it, die ze op de poster plakken van de onderscheiden beroepssectoren. Daarna lopen alle leerlingen langs de andere posters en zoeken daarop nog een goed argument uit om hun

Elise van der Molen, docente Nederlands in de onderbouw, CS de Hoven, Hardinxveld-Giessendam, 9 klassen, 243 leerlingen.

Larissa Rutten en Janneke Sleehof, docenten Nederlands in de bovenbouw, St. Joriscollege, Eindhoven, samen 14 klassen en 323 leerlingen.

lijst mee aan te vullen. Ze worden zo geactiveerd om als belangrijke informatiebron voor anderen te fungeren.

In de tweede les schrijven de leerlingen hun kladversie aan de hand van hun argumenten, een voorbeeldbrief en de rubric. Schrijven gebeurt in de les, zodat ik zicht houd op wat leerlingen doen, hoe en waarom. Ik kan direct bijsturen, individueel, in groepjes of klassikaal. In duo's kijken leerlingen de teksten na aan de hand van de rubric en noteren ze belangrijke tips voor elkaar die ze elkaar ook uitleggen, zodat ze hun brief kunnen verbeteren.'

'Ik kan direct bijsturen, individueel, in groepjes of klassikaal.'

'Tot nu toe waren het vooral losse technieken van formatief evalueren die ik inzette. Volgend jaar wil ik het meer structureel inbedden en het schrijfportfolio daarvoor aanpakken. Voor volgend schooljaar willen we met begeleiding van SLO de leerdoelen schrijfvaardigheid in kaart brengen, daar functionele schrijfopdrachten aan koppelen en gaan werken met rubrics en feedbackformulieren. Zo kunnen leerlingen hun eigen leerontwikkeling volgen, daarop reflecteren en voor de volgende schrijfopdracht ook eigen leerdoelen stellen. Ik ga ook niet alle opdrachten apart becijferen, maar beoordeel met het complete dossier de schrijfontwikkeling van elke leerling.'

Schrijven 2.0 op het St. Joriscollege

'Een standaard schrijfles zag er vorig jaar op onze school als volgt uit: leerlingen krijgen de opdracht om een betoog te schrijven, inclusief een beoordelingsformulier dat is opgesteld door de docent, en ze kunnen aan de slag. Na bronnen te hebben gezocht, maken ze een bouwplan, schrijven ze een eerste versie, leggen dit naast het beoordelingsformulier, verbeteren hun versie en leveren uiteindelijk de definitieve versie in. We hadden het gevoel dat er voor de leerling meer uit een schrijfopdracht

te halen viel. In het kader van de pilot met de Diagnostische Tussentijdse Toets (DTT) en met de ondersteuning die we krijgen van het SLO zochten we naar manieren om de leerlingen meer eigenaar te maken van hun eigen leerproces.'

Formatief evalueren: een voorbeeld

'We laten 4-vwo leerlingen zelf het beoordelingsformulier bij Betogen opstellen. Aan de hand van goede en slechte voorbeelden denken leerlingen na over de vraag: wat maakt dit betoog tot een goed of minder goed betoog? Leerlingen formuleren zelf categorieën waaronder zij de sterke punten plaatsen, zoals taalgebruik, opbouw en inhoud. Doordat leerlingen zelf nadenken over de beoordelingscriteria, krijgen zij een beter beeld van waar een goed betoog aan moet voldoen. Dergelijke technieken bieden de leerlingen inzicht in 'leren leren' en laat hen actief nadenken over leerdoelen.'

Samen onderwijs ontwikkelen

'Maar belangrijker: het heeft onze vaksectie Nederlands ook op het spoor gezet van meer formatief evalueren. Vanaf dat moment zijn we in sneltreinvaart gestart met ideeën uitwerken voor een duidelijke leerlijn 'schrijven' voor volgend schooljaar. Voor 4-havo en 4-vwo willen we een functionele website ontwikkelen waarop leerlingen door het jaar heen hun eigen teksten posten. Iedere periode kiezen we een thema dat aansluit bij de belevingswereld van de jongeren. Door het jaar heen schrijven zij verschillende tekstsoorten die aansluiten bij het thema en het medium, zoals columns, opiniestukken, uiteenzettende artikelen en recensies. Ze reageren op elkaars teksten en bekijken elkaars reacties.'

'Per periode ligt de focus op bepaalde vaardigheden, zowel taalvaardigheden (tekststructuur, afstemming publiek/doel en spelling) als vakoverstijgende vaardigheden (samenwerken, reflectie, etc.). Na iedere periode evalueren zowel de leerlingen als de docent hun ontwikkeling op deze vaardigheden aan de hand van een puntensysteem. Leerlingen krijgen zo inzicht in hun ontwikkelingsproces en reflecteren daarop: leerlingen zien aan welke vaardigheden zij nog moeten werken, waarin ze verbeterd zijn en wat ze al beheersen. Aan het eind van het schooljaar ontvangen leerlingen een cijfer gebaseerd op hun schrijfontwikkeling (vaardighedenschema) en twee beoordeelde schrijfopdrachten, waarvan zij er zelf een uitzoeken en de docent een.'

Vanaf volgend jaar...

Een ideale schrijfles volgend jaar op het Sint-Joriscollege: gedifferentieerd onderwijs, waarbij leerlingen inzicht hebben in hun eigen leerdoelen en ontwikkeling en waarbij zij vaardigheden ontwikkelen die passen bij de 21st century skills. Belangrijk hierbij is dat we leerlingen goed voorbereiden op een nieuwe aanpak waarbij de focus minder ligt op cijfers. We doen nu een groter beroep op vaardigheden als zelfstandigheid. Daaraan zal de leerling moeten wennen. De docent neemt hierbij een sturende, coachende rol in plaats van de traditionele docerende rol. ●

Voor meer informatie of vragen over de SLO-pilot *Formatief evalueren in de lespraktijk* kunt u contact opnemen met Gerdineke van Silfhout. E-mail: G.vanSilfhout@slo.nl